TA’LIM MENEJMENTIDA INKLYUZIV YONDASHUVNING USTUVOR TAMOYILLARI

Bakayeva Nilufar Baxriddinovna
Buxoro shahar 19-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi direktori.

Annotatsiya. Mazkur tezisda ta’lim menejmentida inklyuziv yondashuvni shakllantirishning pedagogik va tashkiliy asoslari, uning ustuvor tamoyillari hamda boshqaruv amaliyotidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, pedagogik adolat, teng imkoniyat, ishtirokchilik, moslashuvchan boshqaruv va resurslardan oqilona foydalanish masalalari tahlil qilinadi. Inklyuziv boshqaruvni takomillashtirishga qaratilgan mualliflik konseptual modeli taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: ta’lim menejmenti, inklyuziv yondashuv, pedagogik adolat, teng imkoniyat, boshqaruv madaniyati, moslashuvchanlik, ijtimoiy hamkorlik.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida boshqaruv samaradorligi nafaqat o‘quv natijalari, balki har bir bolaning ta’lim jarayonida to‘laqonli ishtirok etishi uchun yaratilgan imkoniyatlar bilan ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, inklyuziv yondashuv ta’lim menejmentining muhim strategik yo‘nalishiga aylanmoqda. Uning mazmuni barcha o‘quvchilarga bir xil sharoit yaratish bilangina cheklanmay, balki ularning individual ehtiyojlariga mos ta’lim muhitini tashkil etishni nazarda tutadi. Bunday boshqaruv maktab faoliyatini insonparvarlik, ijtimoiy adolat va o‘zaro hamkorlik asosida rivojlantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Ta’lim menejmentida inklyuziv yondashuv boshqaruv qarorlarini barcha ta’lim ishtirokchilarining manfaatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda qabul qilishni anglatadi. Bunda pedagogik adolat muhim o‘rin tutadi. Chunki barcha bolalarga bir xil imkoniyat berish har doim ham teng natijaga olib kelmaydi. Ayrim o‘quvchilar qo‘shimcha pedagogik yordamga, moslashtirilgan o‘quv materiallariga yoki maxsus sharoitlarga ehtiyoj sezishi mumkin. Shuning uchun samarali menejment mavjud farqlarni hisobga olgan holda ta’lim resurslarini taqsimlashga asoslanishi lozim. Inklyuziv boshqaruvning muhim xususiyati ishtirokchilik tamoyilidir. Maktab rahbariyati, o‘qituvchilar, ota-onalar, psixologlar va maxsus pedagoglarning hamkorligi ta’lim jarayonidagi muammolarni chuqurroq anglash va ularga maqbul yechim topish imkonini beradi. Bunday hamkorlik boshqaruv qarorlarining amaliy samaradorligini oshirib, maktabda o‘zaro ishonch muhitini shakllantiradi.

Moslashuvchanlik tamoyili ham alohida ahamiyatga ega. Ta’lim ehtiyojlari va pedagogik vaziyatlar o‘zgarib borishi sababli boshqaruv tizimi ham yangi sharoitlarga moslasha olishi kerak. Bunda o‘quv dasturlarini moslashtirish, individual ta’lim yo‘nalishlarini belgilash, zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish va pedagogik yordam shakllarini takomillashtirish muhim hisoblanadi. Inklyuziv menejmentda institutsional madaniyatni rivojlantirish ham zarur. Maktabda bag‘rikenglik, o‘zaro hurmat va daxldorlik qadriyatlari kundalik faoliyatning ajralmas qismiga aylanishi lozim. Rahbarning boshqaruv uslubi va pedagoglarning o‘quvchilarga munosabati ushbu madaniyatning shakllanishida muhim rol o‘ynaydi.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education (2017) qo‘llanmasida ham ta’limdagi tenglik va inklyuziya tizimli o‘zgarishlarni talab qiluvchi muhim mezonlar sifatida talqin etilgan. Djurayeva S.B. va

Mustaqova M.Sh.ning “Inklyuziv ta’lim tamoyillari” nomli maqolasida esa individual yondashuv, teng huquqlilik va moslashuvchan ta’lim muhitining ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot doirasida “Qadriyat–Resurs–Natija” nomli mualliflik konseptual modelini taklif etish mumkin. Modelda qadriyatlar inson qadr-qimmati va pedagogik adolatni, resurslar moddiy-texnik, metodik va kadrlar salohiyatini, natijalar esa o‘quvchilarning ta’limdagi ishtiroki, individual rivojlanishi va ijtimoiy moslashuvini ifodalaydi. Ushbu uch yo‘nalishning o‘zaro uyg‘unligi inklyuziv boshqaruvning uzluksiz takomillashuvini ta’minlaydi.

Xulosa

Ta’lim menejmentida inklyuziv yondashuvni rivojlantirish boshqaruv faoliyatini inson manfaatlari, pedagogik adolat va teng imkoniyatlar asosida tashkil etishni talab qiladi. Bunda rahbarning strategik fikrlashi, pedagogik jamoaning hamkorligi, resurslardan oqilona foydalanish va ta’lim muhitining moslashuvchanligi muhim ahamiyat kasb etadi. Taklif etilgan “Qadriyat–Resurs–Natija” modeli inklyuziv boshqaruvning nazariy va amaliy jihatlarini birlashtirishga xizmat qiladi. Demak, inklyuziv yondashuv ta’lim menejmentining qo‘shimcha vazifasi emas, balki zamonaviy ta’lim muassasasining barqaror rivojlanishini belgilovchi strategik boshqaruv tamoyilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qarori.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabrdagi 638-son qarori.

4. Djurayeva S.B., Mustaqova M.Sh. Inklyuziv ta’lim tamoyillari. – 2024. DOI: 10.5281/zenodo.14128855.

5. UNESCO. A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. Paris, 2017.